

7. Fauna, chov domácích zvířat a rybolov Vietnamu a jihovýchodní Asie

Úvodní souhrn – chovná fauna, slon, tygr, stav přírodního prostředí

Ve všech zemích jihovýchodní Asie se chovají obvyklá domácí zvířata: menší plemena vepřů, vodní buvol, drůbež, skot. Kromě Laosu se z vodní fauny všude chovají i menší druhy mořských ryb a krevety. Malé druhy sladkovodních ryb se však chovají po dobu zatopení rýžovišť i v Laosu. Tato chovná zvířata nejsou dále zmiňována. Poznámka: rybolov a krevetí farmy jsou zvláště zahrnuty jako příslušný hospodářský sektor až do kurzu k ekonomice Vietnamu a jihovýchodní Asie.

Zvláštní specifika: na rozdíl od Indie není v jihovýchodní Asii kráva posvátné zvíře. Slon jako hospodářské a kulturně významné zvíře se v JV Asii nejlépe využívá k práci a po úmrtí pohřbívá. Při modernizaci je slon nevyhnutelně nahrazován motorovými stroji, přestože je ekologičtější.

Drobné zvířectvo se v mnoha zemích zavírá do prostoru pod podlahu domů na kůlech. Takto se obyvatelstvo chrání před útoky tygrů, kteří přednostně zadávají dobytek. Člověk má v krvi více soli než jiná zvířata a slanější maso velcí predátoři (tygr, medvěd) po ochutnání vyhledávají. Jihovýchodní Asie, Indie a východní pobřeží Číny přes Koreu až po Sibiř zůstaly na začátku 20. století jednou z mála souvislých oblastí na světě, kde tygr nebyl vyhuben. I proto má většina druhových jmen tygra v češtině místní název: jihočínský, usurijský, turanský, indický, indočínský, malajský, sumatránský, jávský, balijský. Do konce 20. století se však stavy tygrů zredukovaly na malé populační ostrůvky (Mareš 2013: 7-12).

Všechny země jihovýchodní Asie mají mnoho zvířat zapsáno v Červeném seznamu ohrožených druhů a jejich počet se neustále zvyšuje v souvislosti s masivní těžbou dřeva a zánikem jejich přirozeného prostředí: pralesů. Příklady: orangutani, cibetky, kočkovité šelmy, malé druhy antilop na ostrovech a v lesích, pralesní stromové opice a opičky jako kahau nosatý, giboni, nebo velká zvířata jako divoký slon, nosorožec, tapír, langur. Jiné ohrožené druhy souvisí s nadměrným rybolovem nebo znečištěním řek, jedná se o několik druhů velryb, sladkovodní delfini (Weightman 2011: 50-53).

Fauna JV Asie je využívána jako zdroj řady produktů, ne jen masa. V tradiční medicíně se například vedle plazů (vysušených a drcených na prášek nebo naložených v celku v lihu) konzumují ptačí hnízda, která se vyrábí ze slin vlaštovky druhu *Collocalia germani* a obsahují specifické enzymy a proteiny.

Poznámky k fauně jednotlivých zemí

Ve Vietnamu se bohatství fauny omezuje hlavně na lesy, kde se zvířata hůř loví. Příklady nejohroženějších druhů: saola (*Pseudoryx nghetinhensis*), muntžak (*Muntiacus vuquangensis*), dva druhy malých nosorožců, dva druhy medvědů (ušatý a malajský), více druhů gibonů, z vodních druhů je kriticky ohrožený např. sumec *pangas velký*, který se pro chutné maso loví nejvíce v řece Mekong i proto, že dorůstá až 3 metry. Ve Vietnamu dále žije i ohrožený vodní savec příbuzný kapustňákům: *dugong indický*, dále delfin *Neophocaena phocaenoides*. Biodiverzitu ve Vietnamu poškozují invazivní druhy rostlin a živočichů, které unikly z chovů do volné přírody jako např. jedlý plž *Pomacea canaliculata*, který je i jedním z nejhorších škůdců v Evropě – přitom byl zavlečen z Jižní Ameriky a ve Vietnamu již téměř vytlačil domácí druh *Pila sculata* (Sterling et al. 2006).

Barma a Laos: mají poměrně dobře zachované přírodní bohatství, protože koloniální systémy a následné konflikty dlouho brzdily rozvoj hospodářství a s tím spojenou těžbu dřeva. V obou zemích je zachováno mnoho set druhů od každého typu živočichů. K ohroženým patří třeba velké druhy ptáků (ibis, čápoovití)

Filipíny: vzhledem k ostrovnímu charakteru se na Filipínách nevyskytuje mnoho druhů větších savců, převažují měkkýši, hlodavci, ptactvo, menší dravci a hmyz. Z důležitého rybolovu byly díky mezinárodním úmluvám alespoň dočasně v roce 1997 vyňaty ohrožené velryby a velcí kytovci (Acebes 2014: 84-90).

Malajsie, Indonésie, Brunej, Východní Timor: všechny tyto země sdílí podobné systémy biotopů, mají mimořádně mnoho druhů všech typů zvířat včetně velkých primátů jako jsou orangutani, kahau nosatý, ohrožení dravci. V mořích jsou významné korálové útesy – jejich ekosystém poškozují znečištění, růst teploty vody a fyzické poškozování při nadměrném rybolovu, který se místy provozoval i pomocí jedu a výbušnin.

Kambodža: více druhů ryb každoročně migruje z oceánu vnitrozemských řek a zvláště do jezera Tonlé Sap, aby se zde vytřely, proto je zde významný rybolov. Tah ryb do sladkovodních řek je znám i ve Vietnamu a po celém světě.

Thajsko: je původní domovina několika druhů domestikovaných zvířat: vodní buvol, kur, páv.

Singapur: původní fauna zůstává na zbytku plochy původního lesa v chráněných parcích, kde žijí menší zvířata (opice, netopýři, ptactvo, plazi).

Literatura:

- Acebes, Jo Marie V. 2014. A History of Whaling in the Philippines: A Glimpse of the Past and Current Distribution of Whales. In: Christensen, J. & Tull, Malcolm (eds.). *Historical Perspectives of Fisheries Exploitation in the Indo-Pacific*. Dordrecht – Heidelberg – New York – London: Springer, 83-105.
- Jankovec, M. et al. 1964. *Zadní Indie a Indonésie*. Praha: Ústřední správa geodézie a kartografie.
- Mareš, J. 2013. *V říši tygra*. Praha: Motto.
- Sterling, E. J. et al. 2006. *Vietnam. A Natural History*. New Haven-London: Yale University Press.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East and Southeast Asia*. Danvers: John Wiley & Sons.

8. Regionální geografie: hory a vnitrozemí severního Vietnamu, Barmy, Thajska a Laosu

Topografická a klimatická specifika:

Masiv Hoàng Liên Sơn s nejvyšší horou Indočíny a Vietnamu: Fansipan / Phan Xi Păng (3147 m n.m.) tvoří okrajový výběžek Himálaje. Hoàng Liên Sơn z východní strany obtéká Rudá řeka a ze západní strany Černá řeka. V horách na severu Vietnamu se střídá zima/léto či chladnější a teplejší období. Ač ve vnitrozemí, tyto vyšší oblasti netrpí suchem, protože horstvo na pomezí Číny a jihovýchodní Asie stáhne zbytky vzdušné vlhkosti i ze suššího vzduchu, tj. i v zimě prší, přitom jen přes 200 km vzdálená Hanoj (poměrově vzdálenost Praha-Brno) už má skoro 6 převážně suchých měsíců. Přes relativní vlhkost a zelený porost nejsou hory jihovýchodní Asie vhodné pro zemědělství kvůli nemožnosti efektivního zavlažování a chudým půdám – eroze splavuje živiny a minerální spráš z hor do nížin. Populační tlak na obdělávatelnou půdu je proto v řídcích osídlených horách stejně velký jako v zalidněných nížinách. Na chudých horských půdách sice rostou lesy, ty se však ve Vietnamu kácí a vypalují s rychlostí až 200 000 hektarů ročně pro topivo a dřevařský průmysl; půda se pak vypaluje pro stěhovavé obdělávání. Příliš vysoká nadmořská výška Himálaje v Barmě je pro zemědělskou vegetaci zcela nevhodná (Sterling et al. 2006: 160-165, Lê Bá Thảo 2017: 369).

Ostatní hlavní horské masivy kontinentální jihovýchodní Asie:

Vietnam: po masivu Hoàng Liên Sơn je 2) hlavní pohoří v severním cípu: **Việt Bắc**, s vrcholem Tay Noc Linh (2419 m n.m.) a 3) **Annamské pohoří / Trường Sơn** ve Vietnamu s vrcholem Ngọc Linh (2598 m n.m.)

Laos: **Annamské pohoří**, vrchol Phou Bia (2819 m n.m.) je i nejvyšší horou Laosu.

Thajsko: nejvyšší vrcholy má provincie Chiang Mai, kde se stýkají dva masivy **Thanon Thong Chai** s vrcholem Doi Inthanon (2565 m n.m.) a **Daen Lao** s vrcholem Doi Pha Hom Pok (2285 m n.m.)

Myanmar: na severu do Barmy zasahuje **Himálaj**, má proto 18 vrcholů nad 5 tisíc metrů nad mořem, nejvyšší: Hkakabo Razi = 5881 m n.m.

Populace:

Styčná zóna severní Barmy, Thajska, Laosu, Vietnamu a Číny (Yunnan, Guangxi) se vyznačuje relativně podobnou etnickou pestrostí. Velká členitost terénu a odlehlost od hlavních populačních center snižuje pravidelné pohyby velkých počtů lidí – populace oddělené i nevysokými horskými hřbety vytváří mnoho dialektů a nových jazyků několika důležitých jazykových rodin: austroasijské, thai-kadajské, hmong-mienské, sinotibetské + v Barmě sekundárně indoevropské – více viz samostatná přednáška Jazyky jihovýchodní Asie.

Socio-ekonomické podmínky:

Nejsou dobré. Obtížná dopravní obslužnost minimalizuje intenzivní obchod. Hospodářsky je horský region využit nejvíce k těžbě nerostných surovin či dřeva a stavbě přehrad s hydroelektrárnami. Ty vznikají až v současnosti, tyto investiční projekty však nerozvíjí region, protože zahraniční investoři stahují zisk jinam a životní prostředí naopak trpí. Představitelé méně rozvinutých států také nemají dobré vyjednávací podmínky a kvůli tzv. *brain drain* (odliv mozků = vzdělaných za lepší práci do zahraničí) ani nemají vzdělanou elitu, která by byla silná při vyjednávání o zakázkách se zahraničními partnery. Silný zahraniční investor snadno finančně podpoří místní elitu a přes ni prosadí své zájmy. Kvůli odlehlosti, obtížné dopravní dostupnosti, špatné infrastruktuře, nízké úrovni biologické produktivity, environmentální degradaci, kulturním bariérám a etnické nehomogenitě jsou horské oblasti vystavené potřebě velmi komplexního managementu (Rambo 1995), který se nedá ani snadno a ani citlivě implementovat. Horská etnika se vyznačují nejen nedávnou samosprávou a silnou rezervovaností vůči státu, ale i postižením dlouhodobou válkou, která neumožňovala vzdělávání. Státní průzkum z roku 1982 zjistil, že přes 80 % populace horských etnik nikdy nechodilo do školy (Nguyen Viet Tung 1995: 197).

Situační rozvojové možnosti + případové studie a postřehy:

Celkově nižší rozvinutost má dalekosáhlé následky: např. při laosko-vietnamském pohraničí se na pracovním trhu lépe uplatňují chudí pracovní migranti z Vietnamu, protože etnika v Laosu často nemají dostatečné finanční zkušenosti a plánování. Jsou zvyklá pracovat jen nárazově a s výdělkem se vrací do svých lokalit, kde z financí žijí, než je vyčerpají a přitom se nevěnují ekonomicky návratné činnosti, protože to v daných místech ani není možné. Tradičně v době pěstování opia, ale i dříve byly lokální horské oblasti v tradičním systému tributárních vztahů relativně nezávislé s paralelním udržováním poplatkových vztahů s několika mocenskými centry současně kvůli proměnlivým aliancím a potřebě ochrany (Thongchai).

Relativně nižší rozvinutost sváděla a stále svádí rozvinuté státy k představě, že oblast po svém rozvinou a zkulturní. Například v Laosu tak francouzskou koloniální (*la mission civilatrice*) podle Evanse (2002) následují dvě další podobné vlny *mission civilatrice*: americká od 50. let a současná vietnamská odpovídající Laoské demokratické republice.

Podrobení donedávna (místy i dosud) nepoddajných samosprávných etnik požadavkům nově se objevivších státních institucí přináší hořké konflikty. Stát totiž chudým oblastem vesměs neposkytuje žádné služby, ale naopak jen požadavky, navíc při zrušení mnohasetleté tradiční samosprávy. Nejen v etnických státech Myanmaru mohly být i velké oblasti najednou doslova „zemí nikoho“. Oblast Zlatého trojúhelníku, kde se v koloniální době (a místy i dnes) masivně pěstovalo opium – těmto oblastem politická centra de facto vůbec nevládla, tj. tyto okrajové oblasti byly dříve prakticky bez jakékoli státní správy do poloviny a někdy i do konce 20. století (např. South 2009: 8). Když náhle stát začal nárokovat správu, a z pozice autority odmítl komunikovat s místními etniky a respektovat jejich požadavky, náhle je cíleně zcela ignoroval. To je koncept tzv. *vyloučení* (anglicky *marginality*), se kterým pracuje J. Rigg. Týkalo se to třeba etnických států Shanů, Kačínů, Wa a dalších (Sai Kham Mong 260-269). Pro Thajský stát například při změně v konstituční monarchii v roce 1932 přestala být po tři dekády uznávána etnická oblast nepoddajných pohraničních Karenů (Keyes 1995: 58). V důsledku toho dochází k ozbrojeným konfliktům i v dnešní době. Konflikty se sice často podaří transformovat do úrovně jednání, ale zjevný konfliktní potenciál potvrzuje další cílené vytváření nových ozbrojených skupin.

Někdy mají konflikty i mezinárodní rozměr např. v roce 2000 si Laos vyžádal pomoc vietnamské armády v boji proti horským Hmongům (Evans 2002: 222-223) a opět v Barmě je v současnosti známa nepřízeň vůči Róhingům. Jiným případem je konzervativní většinová kultura, která mnohdy nedokáže adekvátně reagovat na nové změny, kdy proti sobě například stojí buddhistická identita thajského státu, který je ostře proti potratům, tím je však proti ženám z horských etnik, které migrují do nížin za prací, ve městě otěhotní a dočasný partner se zřekne zodpovědnosti. Ekonomickou neúnosnost hrozcícího mateřství jsou následně nuceny řešit ilegálními potraty s neúměrnými zdravotními riziky (Whittaker 2004: 18-25, 74-75). Přes všechny problémy jsou horské oblasti důležité zachovaným kulturním a přírodním bohatstvím, díky čemuž mají velký turistický potenciál (z průvodců např. Dolling 2010).

Literatura:

- Dolling, Tim. 2010. *Mountains and Ethnic Minorities: North West Việt Nam*. Hà Nội: Thế giới publishers.
- Evans, Grant. 2002. *A short history of Laos: the land in between*. Crows Nest: Allen & Unwin.
- Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing. 2007. *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute.
- Keyes, Charles F. 1997. Primitive and Tribal Worlds and Their Transformations. In: *The Golden Peninsula. Culture and Adaptation in Mainland Southeast Asia*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 13-64.
- Lê Bá Thảo. 2017. *Vietnam. The Country and its geographical regions*. Hanoi: Thế giới publishers.
- Nguyen Viet Tung. 1995. Human Resource Development for the Highlands of Vietnam: Present State and Needs. In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 197-198.
- Rambo, Terry A. 1995. Perspectives on Defining Highland Development Challenges in Vietnam: New Frontier or Cul-De-Sac? In: T.A. Rambo et al. (eds.). *The Challenges of Highland Development in Vietnam*. Honolulu – Hanoi – Berkeley: East-West Center – Hanoi University (Center for Natural Resources and Environmental Studies) – University of California (Center for Southeast Asian Studies), 21-30.
- Sai Kham Mong. 2007. The Shan in Myanmar. In: Ganesan, N. and Kyaw Yin Hlaing (eds.). *Myanmar. State, Society and Ethnicity*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Hiroshima Peace Institute, 256-277.
- South, Ashley. 2009. *Ethnic Politics in Burma. States of conflict*. London – New York: Routledge.
- Sterling et al. 2006. *Vietnam: A Natural History*. New Haven – London: Yale University Press.
- Thongchai, Winichakul. 1997. *Siam mapped. A History of the Geo-Body of a Nation*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

9. Regionální geografie: údolí, záplavové nížiny, delty řek, pobřeží Vietnamu, Kambodže, Myanmaru, Thajska (a kontinentální část Malajsie).

Topografická a klimatická specifika:

Region nížin, delt řek a pobřeží se vyznačuje nízkými polohami, které jsou příznivé pro hustší lidské osídlení, protože buď jsou k dispozici řeky pro zavlažování a zemědělství anebo je v dosahu mořské pobřeží pro rybolov a mezinárodní dopravu. Méně častá jsou jezera: Kambodžu tvoří ze tří čtvrtin pánve s nadmořskou výškou do 100 metrů. V pánvi je mělké jezero Tonlé Sap s kolísavou rozlohou: v době monzunu bývá pětkrát větší. Jde o největší sladkovodní jezero jihovýchodní Asie (Schliesinger 2011: 90, 295), které je průtočné – leží na stejnojmenné řece.

Pět hlavních lokalit s velkou hustotou obyvatelstva tvoří ve Vietnamu delta Rudé řeky, dále delta Mekongu, v Thajsku údolí řeky Menam / Chao Phraya (s Bangkokem) a dvě lokality v Myanmaru na řece Iravádí: její delta s oblastí Rangúnu a vnitrozemská pánevní oblast okolo města Mandalaj (Weightman 2011: 62). Tyto lokality jsou nejatraktivnější pro migrace z venkovských oblastí. Méně zjevná je migrace z venkova v Kambodži do oblasti Phnompenhu, řídí se však stejnými pravidly, kdy jsou výsledná hustota obyvatelstva u měst a jeho nároky tak velké, že se hospodářsky využívají i odpadní a znečištěné vody hromaděné v rybníčcích k chovu ryb, kachen apod., a to v naprosté většině zemí jihovýchodní Asie; touto vodou se v celé Asii zalévá i pěstovaná zelenina (Salamanca & Rigg 2011: 267). Vývojem hustoty obyvatelstva v deltě Rudé řeky se podrobně zabýval Gourou (1965: 138-170), kdy lze srovnat místy až 1500 obyvatel na km² v deltě Rudé řeky oproti 2 osobám na km² v Mongolsku.

Specifikem nížin a příbřežních lokalit je vystavení tajfunům v kombinaci s povodněmi. Jen v provincii Quảng Nam způsobily povodně, větry, lijáky a s tím spojené sesuvy půdy značné škody. Za deset let (1998-2007) odnesly 5 miliard m³ půdy a skal, zabily 500 lidí a způsobily finanční škody na stavbách za 5600 miliard VND (= 5,6 miliard korun). Podle současných prognóz vázaných na růst teplot se má plocha poškozovaná záplavami rozrůst o dalších 20 % (An Duc Le & Lan Thi Thu Vu 2013: 98).

Populace: region nížin a pobřeží má vysokou koncentraci obyvatelstva, kde se kolem řek konstituovaly hlavní civilizace jihovýchodní Asie, z toho austroasijskou jazykovou rodinu reprezentují hned tři významné starobylé písemné kultury: vietnamská, khmerská a monská. Další tradiční literární kultury jsou barmská a thajská (Brown 2007: 5-6). Písemné civilizace vznikly v nížinách díky hospodářským přebytkům pro náboženské instituce, které poskytovaly zdůvodnění legitimacy moci tradičním formám vlády. Díky mocenské expanzi, migraci podél řek či pobřeží (pro Viěty: Goodman) a atraktivitě dominantní kultury a jejího jazyka jsou nížiny a delty řek jazykově a kulturně poměrně homogenní.

Velké změny nastaly v období kolonialismu: na počátku 20. století, znovu na konci 20. století a v současnosti se zrychluje urbanizace a stěhování populací z venkova do měst. K výrazným přesunům nepůvodních etnických skupin docházelo i na popud koloniální správy: viz např. koloniální využití Vietnamců v administrativních pozicích v Kambodži a Laosu, což však nepředstavovalo změnu, protože šlo o tradiční zájmové vietnamské zóny. Jinak to bylo v koloniální Barmě, kam do okolí Rangúnu přicházely každoročně statisíce Indů, v roce 1927 téměř půl milionu (480.000) a Rangún tehdy dosáhl na světové prvenství v míře přistěhovalectví, kdy předstihl i New York (South 2009: 9).

Socio-ekonomické podmínky: jsou v regionu nížin a pobřeží zcela nejlepší. Snadná dopravní obslužnost umožňuje rychlou dopravu zboží a obchod. Hospodářsky se na region nížin a pobřeží zaměřují investice, které přinášejí největší rozvoj, protože (byť často nevysoké) příjmy z nových pracovních míst zůstávají v oblasti. Kvůli pěstitelským centrům, relativnímu dostatku potravin a etnické homogenitě jsou nížiny také stabilnější při politických transformacích a implementaci reformů. K číselným údajům a statistikám je kurz k ekonomice.

Situační rozvojové možnosti + postřehy:

Nížiny a pobřeží kontinentální jihovýchodní Asie se vyznačují celkově vyšší rozvinutostí, dostupným vzděláním a přítomností investic. Investice nejsou rovnoměrné – významní zahraniční investoři se ve Vietnamu omezují na blízkost Hanoje/Haiphongu nebo častěji na Ho Či Minovo město. Pouze domácí vietnamské investice mají větší rozptyl, jsou však nižší co do objemu peněz a nepřinášejí srovnatelný efekt (Hamaguchi et al. 2012: 44).

Malajsie by nicméně mohla být příkladem nového typu modernizované správy (Bunnell 2004), která se formuje s paralelně pokračujícím tradičním systémem uspořádání společnosti – ovšem je třeba pamatovat, že asi 25 % obyvatel tvoří malajští Číňané, kteří mají velký vliv na ekonomický rozvoj. Vyšší rozvinutost má už jen Thajsko díky tomu, že nebylo kolonizováno a zůstalo otevřeno mezinárodním vztahům.

Přese všechna pozitiva jsou nížiny kontinentální jihovýchodní Asie ohrožené buď nižším stadiem rozvoje na venkově nebo neduhy moderní civilizace ve městech. Velkým problémem je, že státy nemají po válkách dostatek prostředků na účinnou sanaci škod. Mělké mořské pobřeží ohrožuje růst hladin oceánů.

Složité průběh války, jejich dopadů a nemožnost jednoduchého výkladu neumožňují stručně pochopit, co se v těchto zemích stalo a v jak neúnosných a vyhrcovaných situacích se ocitli dosud žijící pamětníci nebo jejich potomci (pro Vietnam viz Hardy 2003, pro Kambodžu viz Tyner 2016: 169-173). Západní vědci se často snaží uchopit tuto vysoce komplikovanou realitu odbornými teoriemi např. o neoliberalismu v Kambodži. Tyto teorie však jsou spíše jiným pojmenováním obnovovaného autoritářství (Springer 2015: 62-65; Springer 2010: 75-77).

Literatura:

- An Duc Le, Lan Thi Thu Vu. 2013. Climate Change's Impact on Natural Hazards in Quang Nam Province, Mid-Central Vietnam. In: Bruun, Ole and Thorkil Casse, eds. *On the Frontiers of Climate and Environmental Change*. Heidelberg: Springer, 91-98.
- Brown, J. Marwin. 2007. *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: White Lotus Press.
- Bunnell, Tim. 2004. *Malaysia, Modernity and the Multimedia Super Corridor*. London – New York: Routledge.
- Goodman, Jim. 2015. *Delta to Delta: the Vietnamese move South*. Hanoi: Thế Giới publishers.
- Gourou, Pierre. 1965. *Les paysans du delta tonkinois. Étude de géographie humaine*. Paris: Mouton & Co – La Haye.
- Hamaguchi, Nobuaki et al. 2012. Liberalization, Integration, and Industrial Location in Vietnam. In: *Economic Integration and the Location of Industries. The Case of Less Developed East Asian Countries*. Edited by Ikuo Kuroiwa. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 43-87.
- Hardy, Andrew. 2003. Migrants in Contemporary Vietnamese History: Marginal or Mainstream? In: *New Terrains in Southeast Asian History*. Ed. Abu Talib Ahmad and Tan Liok Ee. Athens – Singapore: Ohio University Press – Singapore University Press, 328-353.
- Salamanca, Albert M. & Jonathan Rigg. 2011. Living at the margins. Migration and the contested arena of waste re-use aquaculture systems in Phnom Penh, Cambodia. In: *Asian Cities, Migrant Labour and Contested Spaces*. Ed. Tai-Chee Wong and Jonathan Rigg. London – New York: Routledge. 265-286.
- Schliesinger, Joachim. 2011. *Ethnic Groups of Cambodia. Volume 1. Introduction and Overview*. Bangkok: White Lotus Press.
- South, Ashley. 2009. *Ethnic Politics in Burma. States of conflict*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2010. *Cambodia's Neoliberal Order. Violence, authoritarianism, and the contestation of public space*. London – New York: Routledge.
- Springer, Simon. 2015. *Violent neoliberalism. Development, discourse, and dispossession in Cambodia*. New York: Palgrave Macmillan.

- Sterling et al. 2006. *Vietnam: A Natural History*. New Haven – London: Yale University Press.
- Tyner, James A. 2016. *The Killing of Cambodia: Geography, Genocide and the Unmaking of Space*. London – New York: Routledge.
- Weightman, Barbara A. 2011. *Dragons and Tigers. A Geography of South, East, and Southeast Asia*. Danvers: John Wylie and Sohn.

10. Regionální geografie: ostrovní státy jihovýchodní Asie: Singapur, Malajsie, Indonésie, Východní Timor, Brunej, Filipíny

Topografická a klimatická specifika:

Topografie: I když má region nížiny i hory, nemá velké řeky typu Mekongu a jeho ostrovní charakteristice odpovídají jiné populační vzorce. Horská pásma jsou sopečného původu. Seismická činnost a posuny na stycích ker zemské kůry působí zemětřesení a vlny tsunami. Pobřeží ohrožuje i rostoucí hladina světových oceánů. Záplavové příbřežní nížiny na Sumatře nejsou moc obývané i kvůli zasolení půd – změna osmotického tlaku vody neumožní růst obilí. Díky členitosti má Indonésie dlouhé pobřeží: součet obvodů všech ostrovů činí asi 95 000 km, tj. skoro 2,3 obvodů planety. Podmořské dno v okolí Indonésie má tři hloubkové zóny: západní (mezi Jávou, Borneem a Sumatrou + na severu po Indočínský poloostrov) a východní okolo Irian Jaya – v obou těchto oblastech hloubka moře nepřesahuje 200 metrů, ale střední zóna (Moluky, Malé Sundy a Sulawesi) má dno až 3000 metrů hluboko (Forbes 2014: 4-6)

Klima: rovník prochází Indonésií, kde tropické podnebí (= dlouhodobý režim počasí) přináší v době monzonu nejintenzivnější srážky. Rychlý růst hořlavé vegetace vede v Indonésii v sušších obdobích k rozsáhlým požárům. Tropické (deštné) pralesy jsou s výjimkou Bruneje poškozovány těžbou, kdy odlesněné plochy dále mění mikro- i makroklimatické podmínky.

Populace:

Převažuje populace austronéské jazykové rodiny (Blust 2009). Nej hustší osídlení mají jednoznačně Jáva a Singapur, protože kolem vedly hlavní trasy námořního obchodu. Singapur se zalidnil až jako mezinárodní přístav. Jáva má výhodu logisticky optimálních proporcí: nemá odlehlé vnitrozemí a všechny lokality jsou dostupné v rozumném časovém rozmezí. Navíc lem pobřeží se příkřeji zvedá a netvoří solné bažiny. Ve vyšších, ale rychle dostupných polohách se zakládaly plantáže pro technické a nezaplavované plodiny (kaučukovník, káva).

Ostrovní charakter Indonésie a odlehlost některých lokalit má pozitiva i negativa. K negativům patří zaostalost v rozvoji, k pozitivům vznik místních kulturních variet. Indonésie má od roku 1945 v ústavě zakotvenou náboženskou svobodu, později se k ní sice připojila platnost islámských zákonů pro muslimy – nicméně když se radikální islamisté snažili prosadit platnost zákonů šaría i pro nemuslimy, nenašli podporu v lokalitách tolerantního islámu (Chalmers 2006: 16-17).

Vedle austronéských etnik byly od přelomu letopočtu všechny hlavní oblasti jihovýchodní Asie předmětem zájmů indického a čínského námořního obchodu (Manguin et al. 2011). Ten se více obnovil v moderní době, kdy se do britských kolonií stěhovali Indové i Číňané – druzí mají kvůli efektivnějšímu obchodu a kapitálovým zdrojům silnější politický vliv. V druhé polovině 20. století se při dekolonizaci například v Malajsii objevovaly protičínské tenze kvůli čínské podpoře malajských komunistů. Obavy z Číny ještě zesílily po roce 1979. Později se vztah upravoval (Lee & Lee 2005: 11-12), ovšem v současnosti vyvolávají čínské investice v Malajsii znovu velké obavy, ke kterým se přičítá spor o ostrovy v Jihočínském moři.

Socio-ekonomické podmínky:

Jsou velmi nestejnorodé: od high-tech společnosti centrálního Singapuru přes z ropy žijící Brunej, relativně rozvinuté Filipíny a Malajsii až po méně rozvinutou Indonésii a Východní Timor s odlehlými a zaostalými lokalitami.

Málo rozvinutý Východní Timor měl snad ještě složitější vývoj než Indočína. Zmítaly ho krvavé konflikty téměř po celé koloniální i postkoloniální období. Portugalští vojáci v roce 1974 iniciovali převrat, který teprve otevřel debatu o dekolonizaci a vedl k iniciativě a konečnému vyhlášení a mezinárodnímu uznání nezávislosti v roce 2002 (Klíma 2003).

Ani ekonomická rozvinutost výhodnějších zón ještě nezaručuje sociálně-politickou přeměnu, protože dědictví koloniálního systému přineslo úplatkářství. Na Filipínách se těžbařské projekty založené na zahraničních investicích realizují s maximálním ziskem pro investory a zodpovědné činitele – ty ovšem region nerozvíjí, ale vyčerpávají. Filipíny nicméně umožňují politické protesty a demonstrace (Nem Singh et al. 2018). Nověji se na Filipínách z části osvědčuje makroekonomicky méně významná organizace lesní správy a zemědělství místními komunitami, které lépe vnímají hranice využitelnosti zdrojů, zatímco na vyšších úrovních to obvykle nefunguje. Ani tento přístup nicméně nezabraňuje zneužívání zdrojů místními skupinami (Braganza 1996).

Na rozdíl od Filipín se úspěšná ekonomická přeměna Singapuru realizovala důslednými politickými změnami a málo zřejmým omezením občanských svobod za komplexního monitorování všech sfér života, kdy se individuální odlišný názor stal nevhodným (Trocki 2006).

Situační a rozvojové možnosti + případové studie:

V ostrovní části jihovýchodní Asie chybí přímé sousedství s pevninou, to ztěžuje přístupnost a zpomaluje migrace. Politické a socioekonomické důsledky odlehlosti a částečné izolace jsou negativní. Členitost však podporuje biologickou, kulturní a jazykovou pestrost.

Kulturní rozdíly se však mohou stát i spouštěčem konfliktů. Jávě se například v 60. letech 20. století nevyhnuły ostré střety mezi muslimy z nížin a hinduisty z hor, přestože hlavní pozadí sporu bylo ekonomicko-politické (Hefner 1990: 209-215).

Dokazuje to, že obchod vykazuje i v ostrovní oblasti rychlou globalizaci. Zejména velký podíl muslimské populace v lidnaté jihovýchodní Asii má dopady na potravinářský průmysl, kde i výroba v nemuslimských zemích jako je Vietnam usiluje o získání certifikátů pro nápoje a jídlo, které musí být pro prodejnost muslimům vyráběné dle požadavků rituální čistoty (halal) – hlavní produkce této výroby je v Singapuru a Malajsii (Fischer 2018).

Přes celkový úbytek lesů v jihovýchodní Asii se alespoň v Bruneji zavedl úspěšný program na ochranu a výzkum pralesa. Umožňuje to vzácná kombinace dostatku financí z ropy, malý rozsah chráněných zón a vyrovnané zahraniční vztahy bez větších tlaků. Přesto padají dotazy na vyváženost ochrany a na její ekonomickou udržitelnost či dokonce návratnost (Dykes 1996).

Literatura:

Blust, Roger. 2009. *The Austronesian languages*. Canberra: Pacific Linguistics – The Australian National University.

Braganza, Gilbert C. 1996. Philippine community-based forest management: options for sustainable development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 311-329.

Chalmers, Ian. 2006. *Indonesia. An Introduction to Contemporary Traditions*. Oxford: Oxford University Press.

Dykes, Alan P. 1996. Environmental characteristics of Brunei's Temburong rainforests and implications for conservation and development. In: *Environmental Change in South-East Asia. People, Politics and Sustainable Development*. Eds. J. G. Parnwell and R. L. Bryant. London – New York: Routledge, 301-310.

Fischer, Johan. 2018. The Political Economy of Muslim Markets in Singapore. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 95-115.

- Forbes, Vivian Louis. 2014. *Indonesia's Delimited Maritime Boundaries*. Heidelberg: Springer.
- Hefner, Robert W. 1990. *The Political Economy of Mountain Java. An Interpretive History*. Berkeley – Los Angeles – London: University of California Press.
- Klíma, Jan. 2003. *Východní Timor*. Praha: Libri.
- Lee Poh Ping and Lee Kam Hing. 2005. Malaysia-China Relations: A Review. In: *Malaysia, Southeast Asia and the Emerging China: Political, Economic and Cultural Perspectives*. Eds. Hou Kok Chung and Yeoh Kok-Kheng. Kuala Lumpur: University of Malaya – Institute of China Studies.
- Manguin, Pierre-Yves et al. (eds.). 2011. *Early Interactions between South and Southeast Asia. Reflections on Cross-Cultural Exchange*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies – Manohar.
- Nem Singh, Jewellord T. & Alvin A. Camba. 2018. Neoliberalism, Resource Governance and the Everyday Politics of Protests in the Philippines. In: *The Everyday Political Economy of Southeast Asia*. Ed. Juanita Elias and Lena Rethel. Cambridge: Cambridge University Press, 49-71.
- Trocki, Carl A. 2006. *Singapore. Wealth, power and the culture of control*. London – New York: Routledge.